

Mindezt most megírom még pontosabban is.

Mondd csak, emlékszel még a villamosra?
Az a bőrszj vagy micsoda,
amit a kalauz megrántott, hogy mehet,
a lépcső, ahol lógni volt a legjobb.
Az útközőre nem mertem soha.

A lányokat Béláké ablakából,
fehér blúzukba onnan látni be.
Jurányi utca, oda járt anyám is.
Már jött a nyár. Tényleg, hogy telt a nyár?
Verára emlékszel? De mennyire.

A csatárokat csakis reszelővel,
a hátvéd viszont kettőből ragasztva.
Az az egy centi a kapus fölött!
Olaszország vagyok, de soha első.
Egy sliccgomb volt a labda.

Oldalkocsisban a Gaálék vezetnek,
férj, feleség. Át az Alaguton.
A Clark Ádámon jól ki kell feküdni.
Balczerék nagyon merészen veszik.
A benzinszag a kedvenc illatom.

Czibor szögletből, egy Honvéd–Dózsa meccsen,
érintés nélkül, Henni kapujába.
Még ázni kéne, volna annyi minden.
Felöltlik, aztán mintha mégse – mégis –
Na mondd csak, emlékszel-e a tujára?

Szabó T. Anna

BUDAPEST, MAGYAR ASSZONY

Budapest! Mire az Eötvös Collegium világítóan fehér lépcsőjén felkapaszkodtam bőhöm csomagjaimmal, az utazástól, a városi portól és a szorongástól pergamenre száradt már a szám. Ilyen az igazi tudásszomj, mosolyogtam magamban, miközben két tenyérrrel locsoltam az arcomba a vizet. Megérkeztem „a nagy idegenségbe”, haza. Hol volt még akkor az otthon.

Éveken át jártam aztán fel a hegyre. A Himfy lépcső meredeken emelkedett ki a Körtér piszkából és robajából, a villamoscsörömpölést madárdal, a kipufogógázszagot gyöngyvirággillat váltotta fel váratlanul, és a collegistákkal együtt vadul ábrándoztunk a bűz határán túl, már a hegy szagában alvó, kicsit már romos házról, az elvadult kertben törpe barackfák szikráztak, és rengeteg ibolya, itt kellene lakni, suttogtuk áhítattal, azóta társasház épült a tavaszi burjánzás helyébe, nem lakunk ott. A Collegium jó volt, áhítattal néztük az *Athéni iskolát* a lépcsőfordulóban (mintha kivetítőn láthatnánk a múltat), a hatalmas, lomboktól homályos, porszagú könyvtár zugaiba bevettük magunkat, néha a földre is leucorodtunk, a könyvkötő bácsi szerszámainak és szagos ragacsainak közelébe, kinn a lejtős és rejtelmes kertben kőasztal mellett lehetett beszélgetni, a szobák ablakába odaszokott egy gerlepár. Kiváltságos élet volt, fellegvár, ahová mindennap visszatértünk, miután a hetes busszal keresztüldöcögtek a várost, és meghallgattuk az öregasszonyokat meg a sértett kísértetekként motyogó félőrülteket, a rendszerváltásba beleroppant ki tudja miféle sorsú és jellemű, keserű és szinte nemtelen figurákat, akikkel azokban az időkben tele volt a város.

Budapest! Milyen nehéz volt megszokni a nyüzsgő, tülekedő, türelmetlen tömeget, az akkor még nem is olyan rettenetes forgalmat, a nehezen belakható nagyságú teret, az ismeretlen hagyományokat. Aki beleszületett, mint most már a fiam is, megfertőződik az őslakók öntudatlan göggyével. (Nemrégem találok egy asszonnyal Bécsben, aki Kolozsvárra kerülve ugyanazt élte át, mint én Budapesten – elcsodálkoztam, és tizenhat év után egy pillanatra visszakerültem a bennszülött magabiztos pozíciójába.) Nekem Budapest soha nem lesz az anyám, inkább jó humorú, negyven éve kategorikusan narancsvörös hajú nagynénémhez hasonlítom magamban, akinek még akkor is minden évben páholybérlete van az Operában, ha koplalnia kell érte, és aki tízéves koromban először vitt el itt városnézőbe. Azóta is ünnep minden margitszigeti fagyizás, várbeli séta, de még a kettes villamos is, amikor vadul rázkódva végigvisz a Duna-parton – hát még a négyes-hatos, ahogy megáll a szigeti lejárónál, és utána jobbra-balra belátni a várost és a vizet!

Igen, a Duna. Budapest eleganciájának és otthonosságának mindenkori záloga. Ültünk a régi bölcsészkar nagyelőadójában, ahol Rónay tanár úr heteken át Márait olvasott, a *Szindbád hazamegy* volt első útikalauzum a városhoz, Krúdy kóborlásaiiban eltűnt a különbség vidék és nagyváros közt, a mindenkor és mindenhol megtalálható polgárokkal és csodabogarakkal megállt az idő, és megszűnt a távolság is. Akkor éppen azt a részt hallgattuk, amikor a Duna sokarcúságáról beszél. („Szindbád szerette az örök dolgokat, ezért lakott mindig a Duna közelében... Nézte a vizet, mely halványsárga volt e reggelen, mint a purzicsándohány.”) Kinn még párásan fénylett a folyó a Gellérthegy alatt, de mire véget ért az óra, már halhasukat villogtatták a habok. Attól kezdve mindennap megnéztem a Dunát, és tényleg: egyetlenegyszer sem ugyanolyan. Ahogy Szindbád, én is „jó viszonyban” élek a Dunával: amikor megértettem, hogy Budapest a víz és a hegyek városa, megvolt a kapocs, amely Kolozsvárral összefűzte. A Szamoson kajakozni lehetett, a Hóójában sízni, kirándulni – Budapesten is, csak itt minden sokkal tágasabb és nagyobb.

Csak úgy lehet egy várost igazán megismerni, ha valaki megnyitja előttünk, bebocsát a saját hagyományba – minket a Géher család vezetett be a dunai életbe, a vízszag, az ártéri erdők és a keelboat-evezők titkaiba, de a budai erdők, tisztások és kilátók zöldvilágába is; mintha magunk is itt gyerekeskedtünk volna: megtudtuk, hol veszett el a gyűrűből a kő, hol esett a nevezetes darázscsípés, és melyik turistaházban lehetett akár

még tíz éve is megszállni (törött ablakú, néhol üszkös, gazos rom volt már, amikor el-látogattunk oda). És a város történetéből is ízelítőt kaptunk: annyiszor gondoltam rá, hogy szinte saját emlékem az a szürreálisan fájdalmas kép, ahogy a kettévágott villa-mos lóg le a felrobbantott Margit hídról a Dunába.

A Collegium után az Ó utcában laktunk, egy pici, sötét, de azért barátságos szobá-ban: esküvő után első lakásunk, első otthonunk – most fogják lebontani, hogy társas-házat építsenek a helyére. Telefonunk nem volt, a szomszédos, gondatlanságból össze-omlott, néhány lakót is maga alá temető romos ház előtti telefonon kaptam nagybá-tyám halálhírét; utána az utcanévet fájdalmas sóhajnak, a sarkon csatlakozó Hajós ut-cát pedig még sokáig Baljós utcának olvastam a táblán. A ház a háborús bombázásokat idézte (nagybátyám akkor született): teteje nem volt, az elgazosodott ablakládák len-gő füvei mögött látszott, ahogy a szobákban esik a hó.

Az Opera mellett mindig jó volt eljönni, a galambburukkoláson és az Andrássy út brummogásán át is hallatszott minden délelőtt, ahogy a művészek a félhomályos ben-ti terekben gyakorolnak. Sokszor elképzelttem a bombázások idején az Operába me-nekült-szorult énekesek sápadtsárgán vibráló arcát, ahogy mélyen a föld alatt, a hang-szerraktárakba felszivárgó források vizével megtöltött színpadi kellékpoharak fölé ha-jolnak mohón, az *Aida* szövétnekeire csavart, füstölve égő olajos brokátszoknyák fényé-ben. Megszerettem a macskahúgy- és kutyapiszokszagú, hosszú és egyenes Ó utcát, motyogó öregasszonyaival, a meredek lépcsőjű borozóból kiszűrődő dohány- és fröccs-zagú zsongásával és egyetlenegy fájával – ez a környék örökké Füst Milán leírását jut-tatja eszembe egy szomszédos kerületről, amely belülről mégis ugyanolyan. (Hány ke-rületről mondható ez, és meddig! Mindig.) „Az udvarra a szegénységnek ugyanaz a félhalott, tompa csendje borult, mint valamikor, s a foszladozó lábtörőlkön, csudák csudája, ugyanaz a fajta macskaféle üldögélt álmosan, mint réges-régen valamikor... Régi ösmerőseim voltak ezek. A vasak pedig éppoly rozsdásak voltak, mint valaha, s a feljárat éppoly reménytelen, mint egykor.”

Az új lakók (egyedülálló tanárnő anya, szomorú arcú, magányos színésznő, életét új asszonnyal újrakezdő középkorú férfi és gyakran váltakozó diákok) között békesség volt, az őslakosok közt viszont a közös nyomorúságból eredő titkos és mérgező gyűlö-let lángolt (évekkel később, egy hosszú viszály lezárásaképpen, az egyik öregasszony kést állított a másik szemébe). Különcök is akadtak: az udvarunkon hetekig építette a terepasztalt a szomszédunk az ékszerteknőcének, de mire kész lett, a nem éppen vil-lámgyors Senna valahogy kiszabadult, és belefulladt a lefolyóba. Idős szomszédasszo-nyunk egyszer áthozta kis füzetbe írt, személyes hangú verseit. („Anyám engem még most se szeretne, / mert ő mindig az öcsémet szerette.”) Ez az asszony mutatta meg a pincét is: a ház alatt tágas, téglá boltíves, hosszú terem volt, a pincék rejtélyes módon álltak összeköttetésben egymással, nemegyszer a falakon át törtek be a pincék raktá-raiba, műhelyeibe. Fent az udvari tűzfalnál repkénnyel benőtt, eltömődött falikút mál-ladozott: a néni szerint egykor „vadászlak” volt a ház – nem tudom, áttételesen értet-te-e, de inkább bordély lehetett, még tán Ady is mulatott ezekben az elfüggönyözött szobákban. Azóta viharosan változik a környék, a Hajós utca sétálóutca lett, a „Pesti Broadway” fényei elszántan ragyognak.

Az Erzsébetvárosból a Józsefvárosba költöztünk aztán: másfajta emberek, más tör-ténelem; itt, a kerület némileg módosabb részén, már sokkal díszkrétebb a szegény-ség. Amikor idejöttünk, még bejárható volt minden: a Művésztelep lombos-virágos szí-

gete a rejtőzködő szobrokkal, a cseréptetős lakótelep sétányai és játszóterei. Azóta minden gazda(g) bekerítette házát, bezárkózott Budapest: drótkerítések, kulcsok és kódok közt élünk, a mi házunkba is csak így lehet már bejutni, pedig az udvarunkon fák vannak, bodzabokor, hinta és homokozó, újabban még csúszda is. A hetvenötös trolival primán elérhető innen a Városliget és az Állatkert (régebben a gyöngytyúkok és a majmok voltak a legfontosabbak, manapság főként a Játszóház az úti cél, az állatkertben a sátorponyva homályában cirkuszoló gyereksereg), és a múltkor, amikor országos esőben igyekeztünk haza, babakocsistul belefutottunk a város egyik leghívatottabb kátyújába: éppen a Gundel és a ligeti tó közti gyalogátkelő járdapereménél, a Robinson étterem előtt úsztatja meg a meggondolatlan esőjárókat a hegyek és víz megkopott pompájú városa.

Budapest. Gyökeret vertünk, itthon vagyok. Egyetlen hátránya van a mostani lakásunknak: sokat kell metrózni. Hol van már az Ó utcától használt kisföldalatti napsárga, emberszabású lassúsága? A metró gyors, hatékony és hideg – de megtanultam szeretni. A kedvencem mindig is a Blaha Lujza tér volt („A Blahán, a Blahán, / ott szült engem az anyám”, ordította egykor az URH, Menyhárt Jenő szövegét az Eötvös Collegiumban tanultam, amikor a város még idegen volt és félelmetes). Előbb az uszodazöld mozaikcsempék kattogtak be a látótérbe, azután, mindig és újra váratlanul, a lámpaárus reklámkirakata az éjjel-nappal világító sárga és piros vászonernyős asztali kislámpákkal – otthonos meghittség a föld alatti, neonsápadt betonbunkerben (fantomfények az Opera mélyén), senkihez sem tartozó, mégis mindenkit megszólító meleg lángocskák a kavargó tömegben.

Aztán, nem is olyan régen, eltűnt ez is, egyenfehér váltotta fel, meg szürke márványlapok, és boldog lámpanézés helyett a mindennapos, pajzán kis mosoly: a metró új bemondója, talán gépi hibából, talán túlzásba vitt fonetikai precizitásból, akkoriban mindig azt mondta be: „A Blaha Lujza térd következik.” Ilyenkor újra meg újra elképzeltem a nemzet gömbölyded csalogányának kacéran elővillanó térdkalácsát figyelő kíváncsi, mohó és hódolatteljes férfiszemeket. És igen: egyszer, amikor nem átutazóban voltam, hanem egyenesen a Blaháról jöttem haza a fiammal, láttam, hogy íme, valóban ott az ominózus térdkalács – a (ha jól láttam) nadrágszerepben feszítő, utánozhatatlan (mert tartózkodóan kihívó) mosolyú művésznő formás, de inkább a Krúdy korának szépségideálját idézően telt idomú lábán puha, testhezálló harisnya feszül, és valósággal kérkedik a térdével, igen. Lehajoltam a fiamhoz, és észrevettem, hogy a fényképes pult legalján, éppen a háromévesek magasságában, egy régi folyóirat kínálja magát kinyitva, de már most vastagon lepi a föld alatti por. Már süvített befele a metró, amikor mosolyogva olvastam fel neki a szövegből egy mondatot. (Annyit még láttam, hogy valami ruhaátalakítási ügyről volt szó, amely Blaha Lujza bátor találékonyságát hivatott bizonyítani.) Beszálltunk a kocsiba, és a fiam boldogan, harsányan ismételte fűnek-fának, amit az imént hallott, és ami kontextusában még az URH-szövegnél és az egykori föld alatti olvasólámpáknál is meglepőbb itt, Budapest alatt, de amelyen, edzett nagyvárosiként, immár el sem csodálkozom: „Csak egy magyar asszony lehet ilyen gondos!”